

Täiendus Raplamaa Mälukeskuse konverentsi „Mäletamine ja unustamine II“ materjalidele

Viljandimaa agronoomide mälestusretk ja brošüür „Mõeldes tagasi“ – miks me seda tegime?

Osalesin 28. oktoobril 2026 Rapla Kultuurikeskuses toimunud mälukonverentsil, et tutvustada ja jagada kevadise Viljandimaa agronoomide retke põhjal koostatud brošüüri „Mõeldes tagasi“. Kuna minu kohapealset sõnavõttu ja algatust ametlikus programmis ei fikseeritud, esitan siinkohal tagamaad, mis selgitavad meie retke ja trükise sündi.

See on elav näide sellest, kuidas mäletamine ja unustamine praktikas põrkuvad. Teemaga saab avalikult lähemalt tutvust teha portaali [Küla uudised](#) artiklitest:

- „Agronoomide kevadine retk ministri radadel“
- „Riigimeheliku haardega Harald Männik 100: Kurgja, Ülenurme ja Suuremõisa elupäästja“

Miks retk ja brošüür sündisid?

Ajendiks sai Riigikantselei ametlik suunis, mille kohaselt ei tohi ministeeriumid, kohalikud omavalitsused ega riiklikud muuseumid tähistada nõukogudeaegsete põllumajandusjuhtide tähtpäevi – olgu selleks või silmapaistva põllumajandustegelase ja endise ministri Harald Männiku 100. sünniaastapäev.

Selle suunise tulemusena keeldusid kõik ametkonnad Harald Männiku mälestusaasta tähistamisest. Kuna riiklikud institutsioonid valisid institutsionaalse unustamise tee, otsustasid Viljandimaa agronoomid tegutseda kodanikualgatuse korras. Harald Männiku juhtimisvõimet, töötahet ja reaalselt panust Eesti põllumajanduse arengusse ja tootlikkuse kasvatamisse ei saa ajaloost olematuks muuta bürokraatlike suunistega.

Meie korraldatud mälestusretk ja brošüür „Mõeldes tagasi“ sündisid ametkondade kiuste ja neist mööda minnes. See on meiepoolne panus sellesse, et Eesti maaelu lähiajalugu ja selle suurkujud oleksid uurijatele ning avalikkusele kättesaadavad sellisena, nagu nad oli – ausalt ja terviklikult.

Soovin, et see selgitus koos all olevate ametkondlike vastuste koopiatega lisataks konverentsi ametlike materjalide ja kokkuvõtete juurde.

LISA: Ametkondade ametlikud vastused pöördumistele

Viljandi Vallavalitsuse vastus

Täname Teid põhjaliku pöördumise eest ning Harald Männiku 100. sünniaastapäeva tähistamise teema tõstatamise eest.

Viljandi vald hindab ja väärtustab oma piirkonna ajalugu ning inimesi, kes on mõjutanud siinset elu ja arengut. Kahtlemata oli Harald Männik oma aja silmapaistev põllumajandusjuht ning tema tegevus Viljandi nädissovhoosi direktorina jättis jälje piirkonda põllumajanduse arengusse. Tema juhtimisvõimet, töotahet ning panust põllumajanduse tootlikkuse kasvatamisse ei saa eitada ning selle eest väärib ta ajaloolist tunnustamist.

Samas tuleb selliste ajalooliste isikute rolli käsitleda terviklikus ja ausas ajaloolises kontekstis. Harald Männiku tegevus oli lahutamatult seotud nõukogudeaegse riikliku juhtimissüsteemi ja kommunistliku partei struktuuridega. Toonane põllumajandussüsteem tugines kollektiviseerimisele ning toimis okupatsioonivõimu raamides ajal, mil paljud Eesti inimesed kannatasid repressioonide, sundvõõrandamiste ja poliitilise surve all.

Viljandi vald leiab, et kohaliku omavalitsuse korraldatavad ametlikud tähtpäevade tähistamised peavad arvestama kogu ajaloolise tausta tundlikkust ning ühiskonnas valitsevaid erinevaid hinnanguid nõukogude perioodile. Seetõttu ei pea vald põhjendatuks Harald Männiku 100. sünniaastapäeva ametlikku tähistamist või selleks eraldi sündmuse korraldamist vallavalitsuse eestvedamisel.

See ei vähenda tema rolli põllumajanduse arendajana ega keela ajaloolastel, põllumajandusringkondadel või kohalikel kogukondadel tema tegevust käsitleda, meenutada ja ajalooliselt analüüsida. Samas saate ise kajastada Harald Männiku 100. sünniaastapäeva ja organiseerida ühist filmivaatamist meie valla rahvamajades. Samuti oleme valmis Harald Männiku panuse kohta Eesti põllumajanduse arengusse kajastavat artiklit avaldama Viljandi Valla Teatajas.

Täname Teid veel kord pöördumise ja ajaloolise mälu hoidmise eest.

Lugupidamisega
Alar Karu
vallavanem

SA Eesti Maaelumuuseumid vastus

Oleme saanud sinu mõlemad kirjad kätte, kus teed ettepaneku tähistada

C.R. Jakobsoni talumuuseumis ja MUHK/Eesti Põllumajandusmuuseumis Harald Männiku 100. sünniaastapäeva erisündmustega.

Kahtlemata on Harald Männik oluline persoon meie põllumajanduses ning nende lugu väärib lähemalt uurimist ja esile toomist. Sama moodi nagu paljud teised olulised põllumajanduse juhid läbi aastakümnete näiteks seal samas Kurgja lähistel Piistaojal toimetanud Theodor Pool jne jne.

Ent me tähistame Kurgjal sel aastal C.R. Jakobsoni 185.sünniaastapäeva ning meie sündmused on seotud just selle suurmehega.

Näituse plaanid teeme me ette 1-2 aastat, sellega on seotud nii me kogude kui näituste meeskond, samuti eelarve.

Ilmselt vajavad tulevikus enam uurimist erinevad persoonid ja nende teod. Täna sellist plaani meil tegevuskavas ei ole. Ehk tulevikus.

Seega ei pea me võimalikuks teha näituseid ega erisündmusi, mis ei kajastu me tegevuskavas.

Kui uuendame oma kodulehte, saame ka muuseumi ajalugu paremini esitleda. Ent saame me põllumajanduse suurkujusid esile tõsta meie sotsiaalmeediapostitustes.

Heade soovidega
Kadri Valner

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi vastus

Aitäh Teile kirja eest ning selle eest, et hoiate elus Harald Männiku mälestust ja panust Eesti põllumajandusse. Samuti täname, et jagasite artiklit ja fotot mälestusretkelt – on väga väärtuslik näha, et tema elutöö ja pärand lähevad inimestele jätkuvalt korda ja saavad väärikalt kajastatud.

Praeguses pingelises eelarveolukorras ja piiratud võimaluste juures peame ministeeriumis oma tegevusi ning ressursse väga hoolikalt kaaluma. Seetõttu ei ole Harald Männiku 100. sünniaastapäeva tähistamine kahjuks hetkel ministeeriumi tööplaanis.

Täname Teid veel kord pöördumise ja pühendumuse eest selle olulise teema hoidmisel.

Lugupidamisega
Helen Maria Raadik
sisekommunikatsiooni juht
avalike suhete osakond

(Ministeeriumi täiendav selgitus seisukoha kohta):

Täname Teid pöördumiste eest, milles tegite ettepanekuid Harald Männiku 100. sünniaastapäeva tähistamiseks ning palusite selgitust ministeeriumi seisukoha kohta.

Anname teada, et ministeeriumil ei ole kavas Harald Männiku sünniaastapäeva ametlikult tähistada ega korraldada sellega seoses eraldi tegevusi.

Ministeeriumi seisukoht lähtub Riigikantselei varasemast suunisest, mille kohaselt tuleb Eesti Vabariigi järjepidevuse ja ühtse väärtusruumi seisukohast eristada Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra alusel ametisse nimetatud ministreid ning Nõukogude või Saksa okupatsiooni ajal tegutsenud okupeeriva võimu organeid ja nende esindajaid. Riigikantselei on rõhutanud, et ajavahemikul 1940–1991 Eestis tegutsenud okupeeriva võimu organid ei ole osa Eesti riiklusest ning põhiseaduslike valitsuste ministrite loetelus ei käsitleta Eesti Vabariiki okupeerinud võimude esindajaid.

Sellest põhimõttest lähtudes eksponeerib ja käsitleb ministeerium oma ametlikus esindusruumis ning institutsionaalses tegevuses eelkõige Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra alusel ametisse nimetatud ministreid ja valdkonna juhte. Seetõttu ei pea ministeerium asjakohaseks korraldada ametlikku mälestus- või juubeliaasta tähistamist isiku puhul, kelle tegevus ministri või ministriga samaväärses rollis jäi okupatsioonivõimu perioodi.

See seisukoht ei tähenda ajaloo uurimise, mälestuste kogumise ega isiku eluloo käsitlemise keelamist või takistamist. Eesti lähiajalugu, sealhulgas okupatsiooniaegsete institutsioonide ja nende juhtide tegevus, on uurimisvaldkond, millega saavad tegeleda teadusasutused, arhiivid, muuseumid, raamatukogud, kirjastused, kodanikuühendused, eraisikud jt. Ministeeriumi otsus puudutab üksnes seda, kas ministeerium ise korraldab või toetab ametliku institutsionaalse tegevusena konkreetse sünniaastapäeva tähistamist.

Teie küsimusele, miks ministeerium „blokeerib ja ignoreerib“ Harald Männiku 100. sünniaastapäeva tähistamise võimalusi, vastame, et ministeerium ei blokeeri Teie ega teiste isikute eraalgatusi ega ajaloolaseid tegevusi. Küll aga on ministeeriumil õigus ja kohustus kujundada oma ametlik tegevus kooskõlas Eesti Vabariigi õigusliku järjepidevuse, riiklike põhimõtete ja Riigikantselei suunistega. Sellest tulenevalt ei kavanda ministeerium nimetatud tähtpäeva ametlikku tähistamist.

Kokkuvõttes jääb ministeerium seisukohale, et Harald Männiku 100. sünniaastapäeva ministeeriumi ametliku tegevusena ei tähistata ning Teie esitatud ettepanekuid ministeerium ei rakenda.

Heade soovidega
Helen Maria Raadik
sisekommunikatsiooni juht

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi vastus

Akadeemiline Põllumajanduse Selts jagab seisukohta, et Eesti

põllumajanduse ja maaelu lähiajaloo mõtestamine ning silmapaistvate isikute panuse esiletõstmine on oluline.

Vastuseks Teie küsimusele selgitame, et Akadeemiline Põllumajanduse Selts ei ole teadlikult ega sihilikult eemale hiilinud tehtud ettepanekutest.

Akadeemilise Põllumajanduse Seltsi tegevus põhineb vabatahtlikul panusel ning meie võimalused algatada ja korraldada suuremahulisi mälestus- või avalikke sündmusi on piiratud. See ei tähenda siiski, et teema oleks meie jaoks ebaoluline. Peame põhjendatuks arutelu selle üle, millisel viisil oleks võimalik Harald Männiku panust 2026. aastal väärikalt esile tõsta ning kuidas saaksid eri institutsioonid selles koostööd teha.

Seltsi poolt peame võimalikuks tõstatada nimetatud teema eestseisuse arutelu ning kaaluda meie pädevuse piires sobivaid panustamisviise, näiteks:

- Harald Männiku tegevust käsitleva ettekande või mälestusürituse korraldamist;
- koostööd Eesti Maaülikooli, maaelumuuseumide ja teiste asjaomaste asutustega;
- tema panust tutvustava käsitluse avaldamise või arutelu algamise võimalust.

Dokumentaalfilmi „Meie, Laia tänava ministrid“ levitamise, varasema kättesaadavuse või selle avalikustamise korralduse osas ei saa Akadeemiline Põllumajanduse Selts võtta seisukohta faktide kohta, mis ei ole meie otseses pädevuses ega korraldada. Küll aga peame väärtuslikuks, et Eesti maaelu lähiajalugu käsitlev materjal oleks uurijatele, õppijatele ja avalikkusele võimalikult hästi kättesaadav.

Loodame, et Harald Männiku 100. sünniaastapäeva ettevalmistamine saab edaspidi toimuda asjalikus ja koostöises vaimus. Kui Teil on konkreetseid ettepanekuid, mida Akadeemiline Põllumajanduse Selts saaks oma võimaluste piires toetada või mille arutelu võiksime eestseisusesse võtta, oleme valmis need läbi vaatama.

Parimat
Marko Kass

Trükise „Mõeldes tagasi“ koostaja Heino Laiapea tutvustus:

Olgu see pilt, kus hoian käes Viljandimaa põllumeeste kuulsat auhinda (üle-eestiliste võistluste rändkarikas, mis võideti kuue korraga jäädavalt endale), meeldetuletuseks aegadest, mil maaelu edenes ja põlluharijate asjatundlikkus lõi väärtusi, mis kestavad üle põlvkondade.

Teie Heino

PS: Iseloomustamaks aega, lisasin pöördele ka oma eluraja kirjelduse.

Minu elurada ja teekond põllumajanduses

Õpi- ja ülikooliaastad

- 1958–1966 – Valtu 8-klassiline Kool
- 1966–1970 – Olustvere Sovhoostehnikum (agronoomia eriala)
- 1972 – Eesti Põllumajanduse Akadeemia (EPA) päevased ettevalmistuskursused
- 1972–1977 – Samas agronoomiateaduskonna üliõpilane

Esimesed vaod põllul ja teenistus

- 1969 – Olustvere Sovhoostehnikumi praktikant
- 1969 – Edasi kolhoosi tööline
- 1970 – Pärivere sovhoosi Lõo kompleksbrigaadi brigadir
- 1970–1972 – Teenistus Nõukogude armees (reamees)

Praktilise agronoomia ja teaduse aastad

- 1975 – Kuusiku Katsebaasi teadust teenindav tööline
- 1976 – Viljandi Näidissovhoosi taimekasvatuse abibrigadir Pärsti osakonnas

- 1977 – Valtu kolhoosi agronoom
- 1977–1982 – Viljandi Näidissovhoosi vanem-agronoom
- 1982–1984 – Viljandi Riikliku Sordikatsepunkti vanemagronoom
- 1984–1988 – Vabariikliku Põllumajanduse Kemiseerimise Projekteerimis- ja Uurimisjaama (VKJ) peaagrokeemik Viljandi rajoonis
- 1988–1989 – NSVL Riikliku Agrotööstuskomitee Põllumajanduslike Kultuuride Sordikatsete Inspektor Eesti NSV-s, Viljandi Riikliku Sordikatsepunkti juhataja
- 1989–1992 – Pärsti kolhoosi peaaagronoom
- 1992 – Viljandi Agrovarustuse agronoom
- 1992–1995 – PTE Andres juhataja

Sõna ja sulega põllumehe eest seismas

- 1995–2000 – Ajalehe Sakala (AS Sakala) ajakirjanik
- 2001–2006 – Ajalehe Maaleht (AS Maaleht) majandustoimetaja
- 2006–2010 – Ajalehe Nädaline (OÜ Nädaline) ajakirjanik